

Asia: VN/27731/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Ei lausuttavaa

Ei lausuttavaa -toteaminen

-

Seulonta

Yleiset huomiot seulontamenettelystä

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry:n mukaan seulontamenettelyn vahvuuksia on se, että nyt lakiuudistuksessa vaaditaan, että pätevä hoitohenkilöstö suorittaa Paktin 12 artiklan mukaisen alustavan terveystarkastuksen ja että kyseisessä artiklassa säädetyn alustavan haavoittuvuustarkastuksen suorittaa sitä varten koulutettu seulontaviranomaisten erikoistunut henkilöstö. Vahvuuksia on myös se, että tilapäisen edustajan pitää olla seulonnassa läsnä. Kansallisten lastensuojeluviranomaisten ja ihmiskaupan uhrien havaitsemisesta ja tunnistamisesta vastaavien kansallisten viranomaisten tai vastaavien mekanismien edustajien on myös tarvittaessa oltava mukana kyseisissä tarkastuksissa.

Lisäksi edellytetään, että edustaja tai, jos edustajaa ei ole nimetty, henkilö, joka on koulutettu turvaamaan alaikäisen etu ja yleinen hyvinvointi, on ilman huoltajaa olevan alaikäisen mukana ja avustaa tätä seulonnan aikana lapselle sopivalla ja ikätasoa vastaavalla tavalla ja kielellä, jota hän ymmärtää. Lakiin olisi hyvä kuitenkin tarkentaa kuka tämä muu koulutettu henkilö olisi seulonnassa lapsen mukana.

ETU ry. ehdottaa, että tilapäisenä edustajana voitaisiin käyttää kokenutta edustajaa esimerkiksi seulontatilanteissa. Tämä edustaja tai, jos edustajaa ei ole nimetty, henkilö, joka on koulutettu turvaamaan alaikäisen etu ja yleinen hyvinvointi, on ilman huoltajaa olevan alaikäisen mukana ja avustaa tätä seulonnan aikana lapselle sopivalla ja ikätasoa vastaavalla tavalla ja kielellä, jota hän ymmärtää (edellyttää sitä, että lakiuudistukseen sisällytetään teksti, jonka mukaan tilapäiseksi edustajaksi voidaan nimetä edustajarekisterissä olevia kokeneita ja edustajakoulutuksiin osallistuneita edustajia. Koska lasta ei voi avustaa tulkki, niin lakiin olisi kirjattava, että lasta avustavalla henkilöllä ja lapsella on käytössään tulkki tai etätulkki seulontatilanteessa.

Lapsen edun heikentämisenä ETU ry. pitää sitä, että alaikäinen, ilman huoltajaa tullut 15-vuotias lapsi voidaan käännättää ja ottaa säilöön sen jälkeen, kun maastapoistamispäätös on tullut.

Myös seulontaviranomaisten koulutukseen on kiinnitettävä huomiota, että he ottavat huomioon sen että alaikäisten, ilman huoltajaa tulleiden lasten seulontaprosessia ei suoriteta ennen kuin paikalla on lasta avustava tilapäinen edustaja ja (etä) tulkkaus. Tulkki ei voi toimia lapsen avustajana itseksensä

Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä

Ei kommentoitavaa.

Seulontaviranomaisten toimivaltuudet

Ei kommentoitavaa.

Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa

Ei kommentoitavaa.

Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn

Ei kommentoitavaa.

Ei kommentoitavaa.

Eurodac-järjestelmä

Eurodac- järjestelmää koskevat muutokset

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry:n näkemyksen mukaan Eurodac-järjestelmää koskevat muutokset alaikäisten, ilman huoltajaa maahantulleiden lasten asemaa parantaa ja lapsen etua vahvistaa se, että lapsen mukana on biometrisiä tunnisteita otettaessa mukana edustaja tai tilapäinen edustaja.

Eurodacia koskevassa tekstiosuudessa ehdotetaan, että jatkossa ilman huoltajaa olevaa alaikäistä edustaisi biometrinen tietojen ottamisessa tilapäinen edustaja. ETU ry. pitää uudistusta hyvänä lapsen edun näkökulmasta katsottuna. ETU ry ehdottaa, että tilapäisenä edustajaksi vastaavassa tilanteessa voitaisiin nimetä myös edustajarekisteissä oleva kokenut ja asiansa osaava edustaja, joka on sitoutunut siihen, että hänet voidaan nimetä tarvittaessa myös tilapäiseksi edustajaksi. Jatkossa kyseinen henkilö voitaisiin nimetä lapsen varsinaiseksi edustajaksi.

Hallintolain 14 §:n mukaan vajaavaltaisen puolesta puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustaja. Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että biometrisiä tietoja otettaessa alaikäisen seurassa on huoltaja, jos tällainen henkilö on paikalla. Lakiluonnostekstissä tuodaan esille, että ilman huoltajaa olevan alaikäisen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröintivaiheessa lapsella ei ole nykyisin ollut läsnä edustajaa. Jatkossa ilman huoltajaa olevaa alaikäistä lasta avustaisi biometrinen tietojen ottamisessa vastaanottodirektiivin 27 ja menettelyasetuksen 23 artiklassa tarkoitettu tilapäinen edustaja. Näin asetuksen velvoittava sääntely edustajasta tai muusta henkilöstä, joka on koulutettu turvaamaan alaikäisen etu ja yleinen hyvinvointi biometrinen tietojen ottamisen ajan täytyisi.

Eurodac-järjestelmää hallinnoivien viranomaisten koulutukseen on kiinnitettävä huomiota siten, että kun yksin, ilman huoltajaa maahantulleen lapsen biometrisiä tunnisteita ja muita tietoja otetaan, niin paikalla on lasta avustava tilapäinen edustaja tai lapsen varsinainen edustaja.

Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt

Yleiset huomiot menettelyistä

Ei kommentoitavaa.

Menettelyn alkuvaiheet

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. pitää lapsen edun kannalta vahvuutena sitä, että menettelyn alkuvaiheessa lasta voi edustaa nk. tilapäinen edustaja ja tämä kirjataan lakiin. ETU ry. ehdottaa, että tilapäiseksi edustajaksi voidaan nimetä myös henkilö, joka on edustajarekisterissä ja joka on kokenut edustaja, ja pääsee nopeasti paikalle edustamaan lasta. Tämä edellyttää, että lakiin kirjataan, että tilapäiseksi edustajaksi voidaan nimetä myös kokeneita edustajia ja jotka ovat edustajarekisterissä.

Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. pitää vahvuutena sitä, että yksin ilmanhuoltajaa saapuneet lapset saavat edelleenkin turvautua ilmaiseen oikeusapuneuvontaan eikä olla rajaamassa oikeusaputoimistojen antamaa oikeusapua. Olisi hyvä tarkentaa mitä lainsäätäjä tarkoittaa muilla haavoittuvassa asemassa olevia, joilla olisi samanlainen oikeus turvautua ilmaiseen oikeusapuun.

Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. pitää lakiehdotuksen vahvuutena sitä, että yksin ilmanhuoltajaa olevia lapsia kohdellaan haavoittuvana ryhmänä. Se, että lapsi saatetaan tarvittaessa sosiaaliviranomaisten palvelujen piiriin, on tärkeä. Alaikäisiä, yksintulleilla lapsilla pitää olla oikeus kaikissa tilanteissa oleskella maassa hakemuksen tutkinnan ajan, samoin kuin lapsiperheiden.

Turvalliset maat

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

Niin kutsutut turvalliset maat ovat poliittisia päätöksiä. Yksin, ilman huoltajaa maahantulleiden lasten kohdalla pitää harkintaa käyttää aina lapsen edun ja turvallisuuden näkökulmasta, kuten Pakti edellyttää, kun pohditaan onko kyseinen maa turvallinen lapsen kannalta.

Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

Ei kommentoitavaa, muutoin kuin valitusaikoja ei saa vetää liian kireälle, jotta ilman huoltajaa tullut lapsi ehtii saada tarvitsemansa oikeusavun mahdollisen valituksen tekemiseen.

Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset

Ei kommentoitavaa.

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos

Ei kommentoitavaa.

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Ei kommentoitavaa.

Vastaanotto

Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. pitää lapsen edun mukaisena sitä, että edustaja on läsnä ilman huoltajaa maahantulleen lapsen alkuinfoissa, joissa kerrotaan vastaanottojärjestelmän säännöistä ja velvollisuuksista. Myös se, että alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten erityistarpeet pitää vastaanottopalveluissa huomioida lisää lapsen edun huomioon ottamista. Myös vastaanottopalveluita tarjoavien ja lapselle tietoa antavien viranomaisten koulutusta on lisättävä siten, että he tietävät lapsen tilapäisen edustajan tai varsinaisen edustajan läsnäolon tarpeellisuudesta vastaanoton ensivaiheissa ja rekisteröitymisprosesseissa.

Sen sijaan vastaanottorahan pienentäminen ja nk. indeksivaikutusten jäädyttäminen ovat huonontaneet yksityismajoituksessa olevien, ilman huoltajaa maahantulleiden lasten taloudellista tilannetta. Täydentävän vastaanottorahan myöntämiset ovat lisääntyneet. Ryhmäkodeissa olevien lasten ja nuorten tilanne on parempi, koska siellä lapsille ja nuorille tarjotaan säännölliset ateriat, vaatetus ja muu huolenpito.

Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. pitää hyvänä sitä, että alaikäisen, ilman huoltajaa tulleen lapsen vastaanottopalveluja ei ole rajattu samoin kuin täysi-ikäisten. Siirtymävaiheessa esimerkiksi kuntalaiseksi voi olla viiveitä sekä palvelujen että taloudellisen tuen suhteen, ja näin ollen on hyvä, että lapsi ja nuori saa myös taloudellista tukea ja saa asua vastaanottopalvelujen kustantamassa asunnossa siirtymäajan yli, kunnes asumismuoto on nuoren tai lapsen kohdalla ratkennut lapsen tai nuoren edunmukaisesti.

Lakiluonnoksessa todetaan, että ilman huoltajaa olevan alaikäisen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröintivaiheessa lapsella ei ole ollut edustajaa. Jatkossa ilman huoltajaa olevaa alaikäistä lasta avustaisi biometristen tietojen ottamisessa vastaanottodirektiivin 27 ja menettelyasetuksen 23 artiklassa tarkoitettu tilapäinen edustaja. Tältä osin lapsen etu vahvistuu, kun lapsen tai nuoren mukana on aikuinen henkilö avustamassa rekisteröinti vaiheessa.

Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta on perusteltua poistaa tilapäistä suojelua hakevilta oikeus saada samantasoisia palveluja kuin kuntalaiset saavat, mutta ilman muuta se heikentää ilman huoltajaa maahantulleiden alaikäisten terveydenhuollon tasoa.

Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)

Ei kommentoitavaa.

Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)

Ei kommentoitavaa.

Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupan uhreihin

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry:llä herää huoli, miten rajavartiolaitos, tulli ja niin edelleen toimijat tunnistavat ihmiskaupan uhrit, jos esimerkiksi ilmahuoltajaa tulleet lapset eivät uskalla tai osaa sanoittaa kokemuksiaan.

Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

ETU ry. ehdottaa, että lakiin on syytä kirjata, että edustaja eikä tilapäinen edustaja voi siirtää edustajan tehtäviään toiselle henkilölle. Käräjäoikeuden edustajamääräys on ollut tähänkin saakka sillä tavalla sitova, että tietty henkilö on määrätty tietylle lapselle edustajaksi, eikä näin ollen edustaja voi siirtää omia tehtäviään toiselle henkilölle. Käytäntö on osoittanut, että tätä käräjäoikeuden määräyksen sitovuutta eivät ole kaikki edustajat, eivätkä myös lapsen päivittäisestä hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevat välttämättä osanneet ajatella ja esimerkiksi joissakin ryhmäkodeissa omaohjaajat ovat ottaneet tehtäväkseen lasten ja nuorten pankkitilien avaamiset ja pankkiasioden hoitamisets esimerkiksi silloin, kun lapsen pankkikortti on kadonnut. Siksi aukikirjoitettu lause selkeyttäisi asiaa.

Tilapäinen edustajuus:

ETU ry. ehdottaa, että tilapäiseksi edustajaksi voidaan nimetä myös nopeasti paikalle saatavia kokeneita edustajia, jotka ovat edustajarekisterissä ja ovat pitäneet edustajaosaamisensa hyvällä tasolla osallistumalla jatkuvasti edustajakoulutuksiin ja toimivat aktiivisina edustajina, ja joilla ei ole muun työnsä puolesta esteitä tulla nopeasti nimitetyksi tilapäiseksi edustajaksi. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi koota resurssipankki ed. mainituista edustajista.

ETU ry on kiinnittänyt huomiota ristiriitaisuuksiin ja eturistiriitoihin, jotka lakiluonnoksen eri tekstikohdissa liittyvät tilapäisen edustajan nimeämiseen ilman huoltajaa maahantulleille alaikäisille turvapaikanhakijalapsille. Paktissa sanotaan, että henkilö, jonka etu on tai saattaisi olla ristiriidassa ilman huoltajaa olevan lapsen edun kanssa, ei pidä nimetä tilapäisesti toimivaksi edustajaksi. Näin ollen, jos vastaanottokeskuksen sosiaalialan työntekijä nimitetään tilapäiseksi edustajaksi, niin eturistiriita on olemassa jo nimitysvaiheessa. Koska varsinaisella eikä tilapäisellä edustajalla saa olla eturistiriitoja, jotka saattavat lapsen edun vaakalaudalle. Lakiuudistus asettaa tässä suhteessa varsinaisen ja tilapäisen edustajan keskenään erivertaiseen asemaan ellei tilapäisen edustajan roolia tarkenneta muun muassa osaamisen, työsuhteen ja edustajaksi kouluttautumisen suhteen.

Samanlainen ristiriitainen asetelma koskee vastaanottokeskuksen sosiaalialan työntekijää tai lapsen kasvatusta- ja hoitovastuusta vastuussa olevaa henkilöä (yleensä ryhmäkodin työntekijät), jos hänet nimitetään tilapäiseksi edustajaksi, niin eturistiriita on olemassa jo nimitysvaiheessa. Näin ollen varsinaista edustajaa ja tilapäisen edustajaa koskevat vaatimukset lain edessä ovat erilaiset, vaikka Paktissa nimenomaan tuodaan esille, että vaatimukset tulee olla samanlaiset sekä varsinaisella edustajalla että tilapäisellä edustajalla.

Ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle on ilmoitettava välittömästi, että hänelle on nimetty tilapäinen edustaja. Direktiivin johdanto-osion kohdassa 45 todetaan, että tilapäisesti edustajana toimiva henkilö voisi olla esimerkiksi vastaanottokeskuksen, lasten päivähoitopaikan, sosiaalitoimen tai muun asiaankuuluvan organisaation työntekijä, joka on nimetty hoitamaan edustajan tehtäviä. Paktin mukaan on kansallisesti velvoittavaa, että niin varsinaisia kuin tilapäisiä edustajia valvoo hallinto- ja / tai oikeusviranomainen. Ja että edustettavien lasten lukumäärä koskee sekä tilapäisiä että varsinaisia edustajia.

Tilapäisen edustajan nimitysprosessi, vaatimustaso ja tilapäisen edustajan palkkioasiat

Vastaanottolain uudistuksessa sanotaan, että tilapäisen edustajan nimittäisi jatkossa vastaanottokeskuksen johtaja tai vastaanottokeskuksen edustaja tekisi hakemuksen tilapäisestä edustajasta: lakiin olisi kirjattava selkeästi, onko kysymys tilapäisen edustajan nimityksessä vastaanottokeskuksen johtajan hakemuksesta käräjäoikeudelle ja käräjäoikeus tekisi päätöksen vastaanottokeskuksen johtajan hakemuksesta vai nimittääkö vastaanottokeskuksen johtaja ilman käräjäoikeuden päätöstä oman henkilökuntansa työntekijän ilman huoltajaa maahantulleen lapsen edustajaksi. Nimittääkö vastaanottokeskuksen johtaja lapselle samana päivänä tilapäisen edustajan, kun lapsi tulee kirjoille vastaanottokeskukseen? Kirjataan sitten vastaanottokeskusten työntekijöiden työsopimukseen tilapäiseen edustajuuteen liittyviä asioita? Varsinaiselle edustajalle on määrääjät nimitykseen, mutta tilapäisen edustajan kohdalla on määriteltävä, että mahdollisimman nopeasti. Näin ollen tilapäisen edustajan ja varsinaisen edustajan määrääjien määrittelyt ovat erilaisia. Tilapäisen edustajan nimitysmääräaika on epämääräinen. Euroopan Unionin perusoikeusvirasto on kommentoinut vastaanottokeskuksen työntekijän nimittämistä tilapäiseksi edustajaksi siten, että jos pakko nimittää vastaanottokeskuksen työntekijä tilapäiseksi edustajaksi (ellei ole muita mahdollisuuksia) niin tilapäisen edustajan toiminta-aika pitäisi olla mahdollisimman lyhyt.

Lakiluonnoksessa tuodaan monin paikoin esille myös se, että tilapäisellä edustajalla pitää olla samanlainen osaamistaso kuin varsinaisella edustajalla. Tämä tuodaan esille niin EU:n hyväksymässä Paktissa kuin lakiluonnoksessa. Kuka valvoo ja varmistaa, että nimetty tilapäinen vastaanottokeskuksen työntekijä on suorittanut Osaava edustaja-koulutuksen ja hallitsee saman tieto- ja taitotason kuin varsinaiset edustajat? Kirjataan sitten tämä jatkossa myös vastaanottokeskusten ja ryhmäkotien työntekijöiden osaamistasoon, että Osaava edustaja koulutus on oltava käyty ja että tilapäinen edustaja osallistuu jatkossa edustajille järjestettävään koulutukseen ja päivittää jatkuvasti osaamistasoaan? Kenen ajalla tilapäinen edustaja koulutetaan, kun nyt varsinainen edustaja koulutetaan omalla ajallaan, eikä koulutukseen käytetystä ajasta makseta varsinaisille edustajille palkkiota. Jos tilapäisellä edustajalla pitää olla sama osaamistaso kuin varsinaisella edustajalla, ja

tämä asettaa lähtökohtaisesti taloudellisesti varsinaiset edustajat huonompaan ja eriarvoisempaan asemaan, jos vastaanottokeskuksen sosiaalityön työntekijät saavat tehdä kouluttautumisen ja osaamisensa varmistamisen varsinaisella työajalla, mutta varsinaiset edustajat tekevät sen omalla ajallaan ja kustannuksellaan. Vastavuoroisesti voitaisiin ajatella, että jos vastaanottokeskuksen nimeämät tilapäiset edustajat saavat kouluttautua ja osallistua edustajakoulutuksiin työajallaan, niin varsinaisille edustajille aletaan maksaa edustajan palkkiota koulutuksiin osallistumisesta. Tällöin tilapäiset edustajat ja varsinaiset edustajat olisivat yhdenveroisia.

Lakiluonnoksesta ei käy ilmi, tekeekö vastaanottokeskuksen työntekijä tilapäisenä edustajana tilapäisen edustajatyötänsä nk. virkatyönä vai saako hän siitä edustajan palkkion? Kuka valvoo tilapäistä edustajaa, että hän hoitaa edustajan työnsä? Vastaanottokeskuksen johtaja vai Maahanmuuttovirasto? Varsinaisten edustajien työtä valvoo lakiuudistuksen myötä Maahanmuuttovirasto, jotta väärinkäytöksiä ei synny. Koskeeko tämä sama valvonta Maahanmuuttoviraston osalta myös tilapäisiä edustajia? Jos eduskunnan oikeusapumies on sitä mieltä, että edustajien tehtävät pitäisi jatkossa määritellä entistä tarkemmin, niin myös tilapäisten edustajien tehtävät tulisi määritellä tarkasti, ettei tilapäisen edustajan ja vastaanottokeskuksen työntekijän tehtävät mene sekaisin, eivätkä ole keskenään ristiriitaisia. Esimerkiksi voiko tilapäinen edustaja myöntää edustamalleen lapselle vastaanottorahaa, täydentävää vastaanottorahaa ja niin edelleen tai olla mukana selvittämässä lapsen edustajana sekä vastaanottokeskuksen työntekijänä ristiriitoja vastaanottokeskuksen ja lapsen välillä? Edustaako ristiriitatilanteessa tilapäinen edustaja työnantajansa vai lasta? Lakiin tulisi myös kirjata tarkasti mitä tehtäviä tilapäinen edustaja saa tehdä ja mitä ei tehdä.

Vastaanottokeskuksessa olevien lasten yhdenvertaisuus voi joutua myös koetukselle, sillä vastaanottokeskuksen työntekijöiden on kohdeltava kaikkia vastaanottokeskuksen asiakkaita yhdenvertaisesti, mutta lapsen niin varsinainen edustaja kuin tilapäinen edustaja ovat erityisesti vastuussa siitä lapsesta, joidenka edustajia he ovat ja käyttävät sen lapsen huoltajina lapsen puhevaltaa ja heidän tehtävänsä huolehtia, että tietyn lapsen etu toteutuu. Ajaako tilapäinen edustaja edustamansa lapsen etua ja lyö samalla laimin vastaanottokeskuksen muut ilman huoltajaa tulleiden lasten edun, koska hän ei välttämättä ole heidän tilapäinen edustajansa.

Lakiuudistuksen tekstissä tuodaan esille, että tilapäinen edustaja voisi myös olla lapsen hoito- ja kasvatustehtävästä vastuussa oleva työntekijä, jos tilapäistä edustajaa ei saataisi muutoin nimitettyä esimerkiksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Vastaanottokeskuksen tulisi varmistaa, että tilapäisen edustajan etu ei ole ristiriidassa lapsen edun kanssa. Niin ikään tässä kärsii yhdenvertaisuus ja puolueettomuus suhteessa esimerkiksi ryhmäkodin muihin lapsiin ja mahdollisesti myös ryhmäkodin sisällä, jos ristiriita koskee edustettavaa lasta ja ryhmäkodin muun henkilökunnan tai lasten välisiä ristiriitaisuuksia. Kenen etu tilapäinen edustaja ajaa tässä tilanteessa? Ryhmäkodin vai lapsen etua? Kouluttautuuko tilapäinen edustaja omalla ajallaan vai työajan ulkopuolella, ja osallistuu oman osaamisensa jatkuvaan kehittämiseen tilapäisenä edustajana? Jos ryhmäkodin työntekijä saa tehdä tämän palkallisena ja työaikana, niin tämä asettaa varsinaiset edustajat eriarvoiseen asemaan niin taloudellisesti kuin yhdenvertaisuuden

näkökulmasta, sillä varsinaisten edustajien odotetaan lisäävän omaa osaamistasoaan omalla ajallaan, eikä varsinaisille edustajille makseta kouluttautumisajasta palkkiota.

Tässä tekstin kohdassa (lakiluonnos s. 314) sanotaan, että halutaan taata, että ilman huoltajaa olevaa lasta edustetaan ja avustetaan hakemusprosessin alkuvaiheesta lähtien. Tilapäinen edustaja nimettäisiin myös ilman huoltajaa olevalle tilapäistä suojelua saavalle lapselle ja ilman huoltajaa olevalle ihmiskaupan uhrille, joilla ei ole oleskelulupaa, koska ilman huoltajaa oleva lapsi tarvitsee vajaavaltaisena edustajan paitsi kansainvälisen suojelun hakemiseen liittyvissä menettelyissä, myös muissa hänen henkilöään ja varallisuuttaan koskevista asioista. Tilapäinen edustaja avustaisi lasta esimerkiksi seulonnan aikana sekä kansainvälisen suojelun hakemiseen liittyvissä alkuvaiheen menettelyissä, kuten hakemuksen rekisteröintivaiheessa huomioiden Eurodac-asetuksen 14 artiklassa säädetty. Tilapäinen edustaja antaisi lapselle tarvittavat tiedot häntä koskevista menettelyistä ja määräajoista. Tilapäiseltä edustajalta edellytettäisiin vastaavaa osaamista ja asiantuntemusta kuin varsinaiseltakin edustajalta. Kuka valvoo, että tilapäinen edustaja tuntee kaikki tähän prosessiin liittyvät lait ja säädökset ja tilapäinen edustaja pystyy muun työnsä ohessa perehtymään varsin vaativiin lakiprosesseihin?

Niissä EU-maissa, joissa on nk. vapaaehtoiset edustajat, niin he eivät saa tehdä oleskelupa tms. hakemuksia, vaan heidän roolinsa on kapeampi, eivätkä osallistua turvapaikkapuhutteluihin tai vastaaviin.

Tilapäisen edustajan lasten lukumäärä. Tästä ei ole erityistä mainintaa lakiuudistuksessa, vaikka Paktissa nimenomaan edustettavien lasten lukumäärä on kummallakin edustajatyypillä velvoittava.

Erityisesti ETU ry:tä kiinnostaa Maahanmuuttoviraston ylläpitämien ryhmäkotien henkilökunnan riippumattomuus siten kuten sitä edellytetään varsinaisilta edustajilta. Näiden ryhmäkotien henkilökunta on suorassa palkka- ja työsuhteessa Maahanmuuttovirastoon, joten tuntuu oudolta, että ko. ryhmäkotien henkilökuntaa voitaisiin nimittää tilapäiseksi edustajaksi. Näin ollen sama taho ohjaa, valvoo tilapäisiä edustajia ja maksaa heidän palkkansa vastaanottokeskuksen ylläpitäjänä. Eturistiriita on vielä vahvempi kuin muiden vastaanottokeskusten sosiaalialan koulutuksen saaneiden tilapäiseksi edustajaksi nimettyjen kohdalla kuin kilpailutuksessa voittaneiden yksityisten ryhmäkotien ja vastaanottokeskusten tilapäisten edustajien kohdalla. Vaikka vahvoja eturistiriitoja on myös jälkimäisten kohdalla.

Edustajien tehtävien tarkempi määrittely jatkossa

ETU ry. pitää ajatusta hyvänä ja lapsen etua vahvistavana. Tämä selkeyttää myös edustajien roolia sekä yhteistyötä eri tahojen kanssa, jotka ovat vastuussa lapsen hyvinvoinnista ja lapsen asioiden hoitamisesta. Lainsäätäjä toteaa, että lista edustajien tehtävistä ei olisi tyhjentävä. Jälkimäinen ajatus on hyvä, koska edustajien tehtävät riippuvat siitä, mitä lapsella on elämässä meneillään ja mitä tapahtumia lapselle tulee eteenpäin. Nyt tulkintaa edustajien tehtävistä ovat viime kädessä tehneet edustajien palkkioita maksavat taloustoimistot päättäessään maksetaanko edustajalle

palkkiota vai ei epätavallisesta tapahtumasta, kuten esimerkiksi jos edustaja osallistuu lapsen lähiomaisen hautajaisiin Suomessa ainoana lapsen huoltajana.

Edustajien taloudellisista resursseista

Lakiteksti uudistukseen olisi hyvä kirjata vielä vahvemmin esille se, että edustajilla pitää olla riittävät taloudelliset resurssit tehdä edustajan työtä. Tämä perusasia on kirjattu myös Paktin teksteihin eri kohtiin, jossa halutaan taata, että jäsenvaltiot antavat edustajille taloudelliset resurssit tehdä edustajan työtä lasten hyväksi. Nyt lakitekstiin on kirjattu vahvasti edustajan osaaminen, taitotaso ja että edustajalla on riittävästi aikaa edustajan työhönsä. Myös edustettavien lasten määrän kirjaaminen on hyvä asia. Sen sijaan edustajan työn taloudellista resursseista ei ole muuta mainintaa kuin että maksetaan palkkio laskutusta vastaan ja kulut korvataan laskutusta vastaan. Vaikka palkkiotasosta määrätään valtioneuvoston asetuksella, niin lakiin on hyvä kirjata, että taataan, että edustajalla ja edustajilla on riittävät taloudelliset resurssit tehdä edustajan työtään. Tämä kirjaus on senkin vuoksi tärkeä, että maahanmuuttoviraston maksamat kulukorvaukset saattavat tulla edustajille monta kuukautta myöhemmin, eikä maahanmuuttovirasto ole päässyt yhtä ripeään palkkioiden maksutahtiin kuin Keha-keskus. Edustajat investoivat ensiksi omia rahojaan muun muassa matkakuluihin ja muihin edustajan työhön liittyviin kuluihin, joten olisi asiallista, että korvaukset tulisivat myös ajallaan.

Edustajajärjestelmän uudistuksen vahvuuksia

ETU ry. näkee muutoin alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten asemaan tulevan tämän lakiuudistuksen myötä selkeyttä ja parannuksia. Näiltä osin ETU ry. antaa kiitosta lainsäätäjille, kuten edustajuuden lakkaaminen ei ole automaattista, huoltajan tai muun, jolla on mandaatti lapsen huoltajuuteen, ei lakkaa automaattisesti huoltajan saapuessa maahan, vaan edustajuuden lakkaamista pitää erikseen pyytää käräjäoikeudesta, lapsen oikeutta saada oikeusapua ei rajoiteta, edustajuus säilyy, jos lapsi otetaan huostaan tai lapselle määrätään edunvalvoja. Myös lapsen yksityismajoitusta koskevat säädökset ovat lapsen etua ajatellen tehty. Kirjaus, että ilman huoltajaa tulleiden lasten siirtoja pitää välttää ja edustajaa ja lasta on kuultava edistävät lapsen edun toteutumista.

ETU ry. pitää lakiuudistuksen vahvuutena myös monitieteistä iänmäärittystä ja sitä, että lapsen edustaja on läsnä kaikissa vaiheissa, jotka liittyvät iänmäärittämisprosessiin. Eri puolella Suomea on ollut erilaiset käytännöt lapsen ja edustajan kuulemisessa. Joissakin tapatuksissa edustajille on ilmoitettu, että lapsi on todettu täysi-ikäiseksi ja edustajuus on lakkautettu siitä päivästä lähtien.

Huolta kuitenkin herättää se, että monitieteisen iänmäärittäksen voisi tehdä vastaanottokeskuksen sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, ja tarvittaessa yksityiset toimijat. Miten taataan edellä mainittujen toimijoiden ammattimainen osaaminen ja riippumattomuus omia asiakkaitaan kohtaan?

Tämä lainkohta vaatii vielä tarkempaa määrittelyä millainen taito- ja tietotaso sekä kouluttautuminen iänmäärittelyyn vastaa ammattimaista osaamista.

Lakimuutosten vahvuutena ETU ry. pitää myös kirjauksia, jotka koskevat Ahvenanmaalle tulleita alaikäisiä ilman huoltajaa tulleita lapsia.

Edustajuuden lakkaamisen selventäminen edustajan itsensä tekemänä

Lakiin olisi hyvä kirjata joutuuko edustaja maksamaan käräjäoikeudelle (300 euron) hallintomaksun, jos itse hakee edustajan purkua.

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

Ulla-Riitta Mikkonen

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytöntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

ETU ry. tyytyy niihin muutoksiin miltä osin vastaanottolaki ja kotoutumislakia päivitetään yhteneväiseksi. ETU ry. pitää lain vahvuutena sitä, että edustaja auttaa lasta muun muassa perheen yhdistämiseen liittyvissä hallinnollisissa prosesseissa. Lakiluonnoksessa luvataan, että aiempaa selvemmin laissa avattaisiin, että edustajan tehtävänä on varmistaa tehtävässään lapsen edun turvaaminen ja se, että lapsen oikeudelliset, sosiaaliset, terveydelliset, henkiset, aineelliset, koulutukselliset ja kotoutumiseen liittyvät tarpeet katetaan asianmukaisesti. Luettelo vastaa vastaanottolain 41 §:n 1 momentin 3 kohtaa, ja lisäksi siinä olisi mainittu kotoutumiseen liittyvien tarpeiden kattamisen varmistaminen, sillä oleskeluluvan saaneiden lasten tai kotikunnan saaneiden tilapäistä suojelua saavien lasten kohdalla sovelletaan kotoutumislakia ja he ovat kunnan sekä

hyvinvointialueen kotoutumista edistävissä palveluissa. Tämä tarkoittaisi, että edustajan tulisi pyrkiä varmistamaan, että muut viranomaiset ja toimijat edistävät lapsen kotoutumista toiminnassaan. Edustajan tehtävänä olisi myös avustaa lasta yhteyden pitämisessä lapsen perheenjäseniin ja muihin omaisiin. Perheenjäsen voisi olla alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen henkilön alaikäinen vanhempi tai hänen alaikäinen lapsensa. Muu omainen voisi olla esimerkiksi ilman huoltajaa maassa olevan lapsen sisarus, isovanhempi, täti, setä tai serkku.

Edustaja auttaa lasta jatkossakin jatko-oleskelulupakäsittelyissä, perheenyhdistämiskysymyksissä, pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman poistamistilanteessa.

ETU ry. pitää lapsen edun mukaisena sitä, että lapsen huoltajan tullessa maahan edustajuutta ei automaattisesti lakkauteta, vaan ensiksi selvitetään huoltajan oikeudellinen mandaatti sekä huoltajan kyvykkyys toimia lapsen huoltajana, ja että tässä tapauksessa edustajan lakkauttamista pitää erikseen hakea.

Ahvenanmaata koskevat muutokset kotoutumislakiin ovat alaikäisten ilman huoltajaa maahantulleiden osalta tarpeelliset.

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolakiin ehdotettu muutos

Ei kommentoitavaa.

Muut muutokset

Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin

Ei kommentoitavaa.

Esitystä koskevat muut huomiot

Koko esitystä koskevat yleiset huomiot

ETU ry:n hallituksen nimissä

Leena-Maija Qvist

Annika Vistbacka

ETU ry. kiittää, että saanut tulla kuulluksi lakiluonnoksen lausuntokierroksella. Paktin Artiklassa 26. säädetään alaikäistä. Aiemman artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioiden tuli ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu pannessaan täytäntöön direktiivin alaikäisiä koskevia säännöksiä. Uudessa direktiivissä artiklan kohtaa on täsmennetty siten, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista. ETU ry. on lukenut lakiluonnosta tätä ajatusta vasten.

Lakimuutokset alaikäisiä, ilman huoltajaa maahantulleiden osalta ovat myönteisiä ja vahvistavat lapsen edun toteutumista. Tilapäisen edustajan status, rooli, nimitysprosessi ja tietotaito taso, jonka pitää olla varsinaisen edustajan tasolla pitää vielä selventää ja tarkentaa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että Suomeen synnytetään toisistaan erilliset edustajajärjestelmät, jossa tilapäisen edustajan palkkio ja palkka asiat sekä työsuhde ovat paremmat kuin varsinaisen edustajan status ja asema. Myös eturistiriidat, joita ehdotettu tilapäisen edustajan malli luo, vaativat vielä pohdintaa ja selvennystä.

Mikkonen Ulla
Edustat turvapaikanhakijalapsille ETU ry.